Szakonyi Károly

EGY KEDVES, KEDVES EMBER

Akik közel álltak hozzá, *Bil*nek becézték. Bil. Bil bácsi. Becéztük, mert szerettük Bilicsi Tivadart.

Nem hiszem, hogy van az országban ember, aki legalább névről ne ismerné. Aki a hangját ne hallotta volna. Aki legalább egyszer ne látta volna filmen, televízióban, színházban. Lemezborítón. Újságok képein.

Nem hiszem, hogy akadna valaki, aki ne szerette volna.

A publikum azt mondta: — Ó, *a* Bilicsi játszik benne? Akkor az csak jó lehet! — *A* Bilicsi? Az mindig remek!... — Mulattatott, kacagtatott, elbűvölt, szórakoztatott, lenyűgözött. Bájjal, tehetséggel, fanyar humorral, bölcs derűvel.

Éveken át. Hosszú évtizedeken át. Ő mindig volt — és azt hittük, örökké köztünk marad. De igazán: olyan nyugodt, vidám, kedves, kellemes volt állandóan. Bizakodó — és biztató.

Nyolcvan évet élt.

A nekrológok már megjelentek. Ez nem az. Nem is a színészt, a kitűnő művészt, a karaktereket bravúrosan megteremtő mestert akarom most búcsúztatni. Nem; most az embert siratom. Ezt a kedves, kedves embert!

Régen, réges-régen az Odeonban láttam először, ott, a hetedik kerületi kis moziban, a Jósika térrel szemközti *Odeon filmszínházban*. Leginkább a fél négyes előadáson. A fél négyesre jártunk; minden héten új filmet vetítettek. Bilicsi is megjelent a vásznon. Fiatalon, sudáran, jóképűen, mosolygósan, komikusan. Ott hallottam először a kissé nyújtott é-hangzóit. A hangjában nevetés bujkált mindig; talán a természetes derű nyújtotta olyan nyíltra, kerekre azokat az *é-ket*... „Kééérlek szééepen..."

És a mosolya meg a csillogó tekintete!

Még a drámai tónusú szerepeit is átszőtte a derű. Valamiféle belső, mély humor. Emberiesség. Nem tudott rideg lenni, kegyetlen lenni, taszító lenni. Nem tudott ellenszenves lenni soha. Nem volt intrikus. Nem, ilyen szerepe nem lehetett. Még a Dürrenmatt-darabban, az *Öreg hölgy*-ben alakított Ill-t, az erkölcsileg elmarasztalt Ill-t is megértéssel formálta meg. Feddőn, ítélkezőn — de felmentőn, ha szabad így mondanom.

Nemcsak az indulatban van erő. A megbocsátó szeretetben is.

Akár akarta, akár nem: minden cselekedetén, minden gesztusán — és minden alakításán! — átsugárzott a jóság.

Nem törte meg az élet? Kedvét, kedélyét, bizodalmát nem rombolták szét keserves évek? Azt hiszem, annyi jóság lakozott benne, hogy bírta erővel. Megbotránkozott, elítélt; de azzal a tiszta, ártatlan rácsodálkozással, ami az erőszaktól, a gonoszságtól idegen alkatúak sajátja. — *Kééérlek szééepen, meg vagyok lepve... meg vagyok döbbenve...* — Aztán mindig felfedezhette, hogy neki több erő adatott, mint másnak. Több tartás. Több harmónia. És, hogy ezt az emberek megsegítésére kell felhasználnia. Művészetének ez volt a lényege: a szeretet, a jóság, a hit osztogatása.

Vagyis: a derű.

Ez az, amit el akartam mondani. Művészi pályája fennen ívelt; általános elismerésnek örvendhetett mindenképpen. Szerepei emlékezetesek maradnak. A régiek, az újak — a legutóbbiak is. De ami talán még fontosabb és még emlékezetesebb: ezt az utolsó percekig — a publikum előtt töltött idő utolsó pillantáig — tartó derűt csakis egy csorbulatlanul megőrzött emberiesség biztosíthatja.

Nagy győzelem, amit elért; s bizony ritka dolog ez manapság. Ritka dolog ez ebben az évszázadban.

Boldog életet élt. Munkálkodott a végső időkig; fáradtan, ereje fogytán is. Teste már megtört volt, de szelleme nem; s udvarias, kedves, szerető viselkedéssel leplezte, hogy mi vár reá nemsokára. Nem hősködve — csak tapintatosan.

Elment.

Lénye hiányzik; derűje, kedvessége, jósága, biztatása nagyon hiányzik majd ebből a világból.

Pályázati felhívás

az V. Országos Szakszervezeti Amatőr Filmfesztiválra

A Szakszervezetek Országos Tanácsa Kulturális, Agitációs és Propaganda Osztálya, a KISZ KB Kulturális Osztálya, a Népművelési Intézet, a Vasutasok Szakszervezete, a Szakszervezetek Szolnok megyei Tanácsa, a Magyar Amatőrfilm Szövetség és a Fővárosi Művelődési Ház ötödik alkalommal hirdeti meg az Országos Szakszervezeti Amatőr Filmfesztivált, melyet 1981. október 2—3—4-én rendeznek Szolnokon.

A fesztivál célja, hogy minél több új film készüljön a termelő üzemek (vállalatok, intézmények) életéről, munkájáról, és az ott dolgozó emberek munkasikereiről.

A pályázati felhívásra készült legjobb filmek az Amatőr Filmfesztivál keretében kerülnek bemutatásra.

A pályázat témakörei:

Az üzemekben dolgozók élet- és munkakörülményeinek megjelenítése, a munkahely, munkahelyi közösség, a fiatalok beilleszkedési (szakmunkástanulók is) folyamatának ábrázolása az amatőrfilm eszközeivel. Az alkotások fejezzék ki a szocialista életmódnak és értékrendnek a munkahelyen, valamint a szabadidőben történő megvalósulását. A pályaművekben kapjon szerepet a munkásművelődés fejlesztésének folyamata is.

Az V. Országos Szakszervezeti Amatőr Filmfesztiválra kísérletképpen videoprogramok is nevezhetők (tetszőleges technikával).

A fesztivál rendezői várják továbbá az alkotók saját készítésű plakátjait, forgatás közben készített fotóikat.

Részvételi feltételek:

Pályázhatnak szakszervezeti amatőrfilm-klubok, szakkörök és egyéni alkotók a fenti témakörökben készült filmekkel a mellékelt nevezési lappal.

A filmek beküldési határideje: 1981. szeptember 15. (Vasutasok Szakszervezeti Művelődési Központja, Szolnok, Pf. 98., 5002 — Szolnok, Munkásőr u. 1.).

Az V. Országos Szakszervezeti Amatőr Filmfesztiválon nem vehetnek részt az előző fesztiválokon már bemutatott filmek, illetve nem díjazhatók az 1981. és 28. Országos Amatőr Filmfesztiválon már díjat nyert filmek.

A fesztivál előzsürijére kérjük beküldeni mindazokat a filmeket, amelyek az 1980-as milléri alkotótáborban készültek. Kérjük továbbá azoknak a filmeknek a beküldését is „amelyek az 1981-ben meghirdetett „Munkásportrék" elnevezésű forgatókönyvi pályázaton díjat, illetve megvalósítási költségeket kaptak.

Határidők:

— Előzsüri: 1981. szeptember 19—20;

— Fesztiválbemutatók: 1981. október 2—3.

— Díjkiosztás, díjnyertes filmek vetítése: 1981. október 4;

— Filmek visszaküldése: 1981. november 1-ig.

Az V. Országos Szakszervezeti Amatőr Filmfesztivál díjai:

Fődíj:	**5000 Ft,**
I. díj:	**4000 Ft,**
II. díj (2 db):	**3000 Ft,**
III. díj (2 db):	**2000 Ft.**

A meghirdető szervek a zsürit felhatalmazzák a díjak megosztására, összevonására, illetve esetleges visszatartására is.

Filmbeküldési és levelezési cím:

Vasutasok Szakszervezete Művelődési Központja, 5002 Szolnok, Pf. 98.

(Telefon: 0-56/13-072.)

Színházi esték

Nem a Csalódások csalódása

KÖRSZÍNHÁZ

A Körszínház minden évben megkapja a magáét. Innen is, onnan is. Hovatovább értelme sincsen azon meditálni, vajon miért is alakul így ennek a kiemelt fővárosi nyári színháznak a programja — hiszen *Kazimir Károly* rendező e tárgyban tett megjegyzései világosak, mint a nap.

Lope de Vega A magyarországi fenevad című drámája a nevéért és a címéért került a *Körszínház* színpadára. (Talán, ha csehországi lenne az a bizonyos fenevad, ami a különlegesen termékeny szerző számára valószínűleg egyre megy — már néhány száz kilométerrel odébb tolódott volna a bemutató.) *Páskándi Géza* bizonyára több saját drámára elegendő energiát fektetett a fordításba és az átigazításba — a dráma ettől se lett jó, épp csak nézhető. Minden a helyén van, díszlet, jelmez és a színészek; sehol semmi meglepő, felkavaró. A magyarországi fenevadban helyenként és időnként dalra fakadnak, némi spanyolos hangszereléssel — hogy a szerző nemzetisége is jelen legyen.

A sosemvolt magyar királyt, e fiktív Lászlót *Kovács István* játssza. Bizonyára elsősorban megjelenése sugallta kiválasztását; s amit ennél többet ad, ismét csak neki kellett kitalálni. Eleinte sokszor indokolatlanul hangos — noha erre éppen neki semmi szüksége. A második részben szerepében felcsillan a drámaiság lehetősége — és ezt, régen látott módon s ezért örvendetesen — ki is használja. A szimplán ostoba király így lesz kicsit szkeptikus — és Kovács István így nemcsak áll, hanem *játszik* a színpadon.

Meglepetés volt — nekem legalábbis — a fenevadat játszó *Voith Ági* mélyen és sokszínűen drámai játéka, ügyesen eltalált ironikus és játékos villanásai. Eddigi skatulyáitól idegen szerepében felszabadultan, jól érzi magát — kár, hogy írott szövege, és a drámai környezet mélyen alatta marad játékának.

A többiek olyanok, mint mindig, mindenütt. A fiatal párt *Szerencsi Éva* és *Nagy Gábor* játssza; előbbi kedves, utóbbi daliás.

Van az előadásban egy kisgyerek, egy Gabriel Martinez nevű spanyol kisfiú. Ő néhány mondatot spanyolul mond el — és róla jutott eszembe az előadás lényege. Nevezetesen: egy színházban a játékon múlik, hogy egy szőke, kék szemű ember spanyol-e vagy sem. És attól, hogy az utcán spanyol, a színházban még egyáltalán nem az. *Sőt.*

Inke László és Balkay Géza a Csalódásokban

MTI Fotó – Ilovszky Béla felvétele

AGRIA JÁTÉKSZÍN

Kicsit messze kellett menni — de mindenképpen el a fővárosból —, hogy kellemes nyári színházat is lehessen látni. Az *Agria Játékszínben Valló Péter Kisfaludyt* játszat változatlanul jókedvű színészcsapatával — a drámával is több környi távot verve ama legendás spanyolra. A *Csalódások* aligha követel kőszínházainkban is teret magának — e romantikus, kuszán csavaros történet éppen ide, a *Líceum* udvarára termett 1981 nyarán. Ahova andalítóan gyönyörű, lugasos kastélyparkot varázsolt *Eberwein Róbert* díszlettervező, a Vallónál megszokott élő virágokkal, fűvelfával. Itt szövődnek és kuszálódnak azok a bizonyos romantikus szálak, belső törvényük szerint fűvel-fával, ki-ki a hozzá nem illővel, s a végére rendelt happy enddel.

Hangsúlyozottan színház ez a Valló Péter-i romantika — a fapados nézőtér mintha nem is ugyanazon az udvaron lenne. Kicsit elemelt — véletlenül se hihessük másnak, mint ami: a közönségnek „celebrált" nyáresti látványos szórakozásnak. Így játszanak a színészek is.

A szálak középpontjában az örökösen tervezgető uradalmi inspektor — *Inke László* — áll, aki méltóságteljesen, tekintélyes külső-belső apparátussal komédiázik. *Szirtes Ági* a szegény szerelmes, *Tóth Éva* ugyanaz gazdagban. Ki-ki rang szerint is hozzáillő párjáért küzd: előbbinek *Balkay Géza*, utóbbinak *Reviczky Gábor* jut. Mindenki Kisfaludyt játszik, szépen, naivan — csak Reviczky bóklászik amolyan rezignált értelmiségi módjára a színpadon. Hihetnénk tévedésnek is — oda nem illősége azonban annyira komikus, annyira kifejezi viszonyunk lényegét e színpadi romantikához, hogy Valló és a színész ötletének kell tartanunk. Egy kisebb szerepben *Szombathy Gyula* megint remek — kár, hogy a szerep ennyire kicsi. *Timár Éva* az idősödő, csúnya-degazdag vénlány szerepében tele ötlettel, energiával, kirobbanóan komédiázik — az est egyik telitalálata.

Bejön a hintó — kimegy a hintó. Bál, lampion, tánc, cigányzene. Kellemes este volt.

Eszembe jutott a néhány évvel ezelőtti nyári színház, ugyanitt, ugyancsak Valló, a *Háromszoros vivát*. Az is jó volt. Úgy látszik, a nyár jobban fekszik Valló Péternek. Csak rövid.

Csáki Judit

Zárás előtt a moszkvai filmfesztivál...

Beszámoló — háromnegyedben

Valaha még csak gyanítottam, most már tudom: annyi fesztivál van — ahány meghívott vendég, tudósító és kritikus a nézőtéren. Bizonyításként elég csak átfutni a hazai és külföldi nagylapok fesztiváli tudósításait. Ezek a rövidebb-hosszabb írások lényegében azt igazolják, hogy nincs két olyan ember, aki egyformán válogatna a bőséges filmtermésből. Ugyanígy: nincs két, hajszálpontosan egyforma ízlés, látásmód. Mindenki másképpen közelít a filmekhez. S az is természetes, hogy mindenki a maga meggyőződését tartja a legfontosabbnak, és a véleményéhez, gondolatmenetéhez igazítja mondandóját.

Mindezt felfoghatják mentegetőzésnek is. Mint ahogy — bizonyos értelemben — az is. Valójában e sorok írója jól tudja: véleménye csak egy színfolt, a különböző ízlések, megközelítési módok arzenáljában. S mert mindössze háromnegyed időt töltött az idei moszkvai fesztiválon, aligha vállalkozhat arra, hogy teljes értékítéletet mondjon a tizenöt napos versengés minden részleteről, jelentős vagy kevésbé jelentős filmbemutatójáról.

A demokratizmus vonzása

Ám az tény, hogy a moszkvai fesztivál — megdöntve a korábbi esztendők minden rekordját — hihetetlen mennyiségben kínálta-öntötte a filmeket. Például napi négy versenyfilm. Ugyanennyi, vagy még több munka a gyermek-, a rövid-, a rajzfilmek vetélkedőjén. Aztán a különböző (az új szovjet, francia, indiai, osztrák, ausztrál filmeket bemutató) sorozatok. És ott volt-van még a filmvásár is, amely gyakran húsznál is többre szaporította a napi kínálatot, a megnézhető filmek számát.

S az is tény, hogy soha ennyi üzletember — amerikai, francia, olasz, angol, osztrák, svéd cégeket képviselő üzletember — még nem tartózkodott a moszkvai filmfesztiválon. Ami megint csak érthető. Hisz Moszkva — követve a demokratikus hagyományokat — mindig is helyet és lehetőséget adott a más fesztiválokról kiszorult országok filmeseinek. Például a fejlődő országok, a harmadik világ filmeseinek is. A nagy nemzetközi piacok immár telítődtek (nagyobb a kínálat, mint a kereslet), ezért nem csoda, hogy az ismert, és az éppen csak bejegyzett cégek képviselői itt, Moszkvában is keresik az újabb kapcsolatok, üzletek lehetőségeit.

Új nevek

De közismert tény az is, hogy a moszkvai fesztivál rendező bizottsága — megint csak a demokratikus hagyományokhoz kapcsolódva — mindig is pártfogolta a kezdő, a fiatal filmeseket. Mondván: nem a név számít, hanem az alkotás. Idén (leszámítva néhány ismert nevet, *John Huston, Eric Rohmer, Kovács András, Alekszandr Alov, Vlagyimir Naumov*) csupa ismeretlen, kezdő filmes randevúzott egymással, és a közönséggel. Mindez — helyes. Végül is a fiatal, a kezdő filmesekre kell (vagy kellene) figyelnünk, hátha akad köztük átütő egyéniség, olyan tehetség, aki esetleg megújítaná a lassan kifáradó stílusirányzatokat, új színt, látásmódot képviselne a világot elárasztó, kommersz mozidömpingben.

Ilyesfajta élményben nem volt részünk Cannes után, a moszkvai filmfesztiválon sem. Legalábbis az első tíz nap alapján (és vállalva az általánosítás, az egyszerűsítés veszélyét) ki merem mondani: *az új név — nem jelent újdonságot.* Vagyis hát a legtöbb fiatal, kezdő (mert fiatal rendezőnek számít az ötvenéves elsőfilmes is) ugyanazt a filmnyelvet beszéli — mint a mozi „papái". Csak jóval rosszabbul. Sőt, bizonyos fajta amerikanizálódási folyamat tapasztalható ezekben a filmekben — lett légyen szülőhazájuk *Kamerun* vagy *Bulgária, Japán* vagy *Franciaország, Irak*, vagy éppen *Kanada.*

A japán versenyfilm a *Sáros folyó* történetét (a szegény kisgyerek felnőtté válásának keserveit) nyugodtan gyárthatták volna *Hollywoodban* is. A már mindenütt lejárt és unalmas történet valójában csak attól új — amennyi titkot tartogat a japáni környezet, a szokatlan színészi játék.

A kameruni *Mi lányunk* — minden rosszat eltanult (terminológiákban, képalkotásokban) az amerikai, európai filmiskoláktól. Nincs benne semmi eredeti, sajátos. A lírai, sőt, humoros pillanatokat is adagoló *Yohoho* bolgár versenyfilm befejezése — amikor a béna színész az érzelmi sokk hatására feláll — vetekedhet a leggiccsesebb hollywoodi játék boldog befejezésével. De hogy mit tehet a manír, a másoktól eltanult-ellesett modor, azt leginkább a francia versenyfilm, a *Diva* igazolja.

Jean-Jacques Beineix versenyfilmje — valójában ócska kis krimi, némi (más filmekből ismert) politikai színezettel. S mert a rendező valahogy szégyenli témáját — mindent megtesz azért, hogy filmje másnak látsszon, mint ami. Semmi igazán „modern" dolog nem maradhat távol a történettől. Ám a különböző képhatások aprólékos kimunkálása sem feledtetheti, hogy Beineix hősei bábok, s hogy a szép nők és a véres történet ellenére — a *Diva* az utóbbi esztendők egyik legunalmasabb, s legkevésbé érzéki krimije.

A politikai film tanúsága

Természetesen ez a módszer (a meghökkentés módszere) fellelhető más filmekben is. Például a román, a *Gyász halvány fénye* című versenymunkában. *Julian Mihu* — szinte kideríthetetlen módszerrel — alaposan összetördeli a cselekményt. Így aztán a télből nyárra, haldokló öregasszonyról iskolapadokat szétverő egyedre váltó, kusza képsorokból jóformán az sem derül ki, hogy mikor játszódik a történet. Pedig az előzetes az első világháborúra datálja a kisvárosi (falusi?) drámát.

Jól tudom: a történelmi, politikai filmekkel — csínján kell bánni külföldön. Már csak azért is, mert a külföldi közönség esetleg kevéssé ismeri az adott ország társadalmi viszonyait, történelmi környezetét, utalásait... Mégis, itt, *Moszkvában* — a fesztivál első tíz napjában, mert csak a jövő hét elején zárul a versengés — elsősorban azok a filmek kötötték le a figyelmet, amelyek a bonyolult utalásrendszer ellenére is megőrizték nemzeti sajátosságukat. (Például a bécsi *Bockerer*, a görög *Ember vörös szekfűvel*, a lengyel *Éjszakai pillangó* — amelyekről már korábban beszámoltam. Mert nem attól lesz jó a film, ha egy másikra, a „már-volt"-ra hasonlít. Hanem önmagától.

Gantner Ilona